

Nr 1.

Ankom till Riksdagens kansli den 1 juni 1910 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till riksbanken af den s. k. landshöfdingens trädgård i Kristianstad äfvensom två i ämnet väckta motioner.

I en den 4 april 1910 till Riksdagen aflåten, till jordbruksutskottet hänvisad, af detta utskott till behandling af sammansatt banko- och jordbruksutskott öfverlämnad proposition, n:r 126, har Kungl. Maj:t under åberopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, att det statsverket tillhöriga område i Kristianstad, som benämnes landshöfdingens trädgård, må öfverlätas på riksbanken för att därå uppföra nytt riksbankshus, inrymmande jämväl lokaler för postverket, med rätt för fullmäktige i riksbanken att, därest staden Kristianstad skulle vilja tillbyta sig ifrågavarande tomt mot annan lämplig, staden tillhörig mark eller ock genom köp på antagliga villkor förvärfva tomten, därom med vederbörande träffa aftal.

Till berörda statsrådsprotokoll har departementschefen i ärendet anført följande:

»Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen år 1908 medgaf Riksdagen att, såvida Riksdagen lämnade sitt tillstånd till att den riksbanken tillhöriga fastigheten i Kristianstad af banken till telegrafverket öfverlätas, för fastighetens förvärfvande af telegrafverket finge utgå en köpesumma af 173,000 kronor.

Sedermera har 1909 års riksdag beslutit, att berörda fastighet finge af riksbanken öfverlätas till telegrafverket mot ofvannämnda köpesumma och med förbehåll, att den dåvarande banklokalen finge mot skälig hyra af riksbanken disponeras, till dess ny lokal för riksbanken hunnit anskaffas, samt att köpesumman 173,000 kronor skulle afsättas till anskaffande

i Kristianstad af tomt och ny byggnad för riksbanken, hvarjämte åt bankofullmäktige uppdrogs att föranstalta om ny undersökning för beredande af lämplig byggnadsplats för riksbankens afdelningskontor i Kristianstad och därvid jämväl söka verkställa utredning om en eventuell nybyggnad med lokaler såväl för riksbanken som för postverket.

Redan uti skrifvelse till Kungl. Maj:t den 6 februari 1908 hade bankofullmäktige hemställt, att Kungl. Maj:t ville till den då församlade Riksdagen aflåta proposition, att af den s. k. landshöfdingens trädgård i Kristianstad måtte till riksbanken öfverlätas en areal af omkring 1,000 eller 1,200 kvadratmeter för att därå uppföra ett nytt riksbankshus, eventuellt inrymmande äfven lokaler för postverket.

Ifrågavarande trädgård utgöres af en mindre parkanläggning, omkring 50 meter bred och 60 meter lång och innehållande sålunda en areal af omkring 3,000 kvadratmeter. Den är belägen framför länsresidensets fasad, skilld från residenset genom Residensgatan.

Öfver denna bankofullmäktiges framställning afgafs den 19 februari 1908 infor dradt utlåtande af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län, som meddelade, att angående dispositionen af ifrågavarande område i gällande stat för landshöfdingen förekomme följande anmärkning: »Landshöfdingen åtnjuter därjämte rättighet till bostad i länsresidenset samt äger att begagna därtill hörande trädgård och parkanläggning»; och upplystes vidare, att då den nuvarande landshöfdingen tillträdde bostaden med tillhörande trädgård han med staden Kristianstad träffade aftal, hvarigenom staden förband sig att under landshöfdingens tjänstetid vårda och underhålla parkanläggningen mot det att allmänheten medgäfvos tillträde till densamma. Efter framhållande att det icke borde anses otillbörligt, att i fråga om en sådan byggnad som ett länsresidens något offrades för utseende och trefnad, anfördes vidare, att Kristianstads länsresidens vore för närvarande i all sin enkelhet just till följd af sitt åt tre sidor fria läge en prydnad för staden på samma gång det erbjöde ljusa och soliga lokaler såväl för länsstyrelsen som boställshafvaren. Skulle däremot en byggnad förläggas på den lilla öppna plats, som emellan residenset och elementarläroverket bildades af ifrågavarande område, och residenset sålunda få sin fasad åt en gata i stället för åt en öppen plats, komme det hela att alldeles förlora sin tilltalande karaktär samtidigt med att den landshöfdingen tillförsäkrade förmånen af bostad i residenset blefve till sitt värde i hög grad nedsatt. Då vid ett flertal andra länsresidens vidsträckta trädgårds- eller parkområden vore upplättna till vederbörande landshöfdingars disposition, syntes det icke obilligt, att landshöfdingen i Kristianstad fort-

farande bibehölles vid förmånen att få disponera ifrågavarande jämförelsevis obetydliga område. Med hänsyn till de stora byggnadskomplexer, som bildades af residenset, artillerikasernen och elementarläroverket, kunde det i hvarje fall icke anses annat än olämpligt, att de små öppna platser, som af dem så godt som omslöttes, belamrades med byggnader. På grund häraf hemställdes, att fullmäktiges framställning icke måtte vinna afseende.

Arméförvaltningen anförde i afgifvet utlåtande den 19 mars 1908 i hufvudsak följande. Ifrågavarande tomt hade af ålder tillhört kronan och försvarsverket, men för någon tid varit öfverlåten till staden. I sammanhang med fråga om utflyttning af södra stadsgränsen gjordes af Kungl. Maj:ts befallningshafvande hos Kungl. Maj:t framställning, att tomten skulle till kronan återlösas, men fann Kungl. Maj:t den 16 april 1858 pröfning af denna fråga böra anstå, till dess sig visat, huruvida kronans återstående jord och tomtlotter blefve tillräckliga för inlösen af det för militära behofven på stället nödiga jordutrymme. Efter öfverenskommelse om villkoren för jordutbyte emellan kronan och staden hade Kungl. Maj:t den 15 november 1859 beträffande ifrågavarande tomt föreskrifvit följande: »Hvad särskildt beträffar den invid landshöfdingresidenset belägna, kronan genom bytet tillfallande tomt, hvilken blifvit uppskattad till ett värde af 901 riksdaler 25 öre, vilje Vi i nåder tillåta, att densamma, som för närvarande icke finnes till något kronans ändamål behöflig, må, enligt därom tillförene skedd framställning, åt landshöfdingen i Kristianstads län tills vidare upplåtas, för att användas till trädgårds- eller parkanläggning, med förbehåll att, därest behof af tomtens begagnande för kronans räkning skulle framdeles uppstå, den genast må afträdas, samt att under öfverlåtelse tiden fjärde hufvudtiteln icke därför må vidkännas några kostnader vare sig för underhållet af därinvid löpande gator eller i andra hänseenden.» Af det anförda framginge, att äganderätten till tomten tillkomme landtförsvaret och att dispositionsrätten till densamma endast upplåtits åt landshöfdingen tills vidare, till dess behof af dess begagnande för kronans räkning föreläge. Något landtförsvarets behof af tomten, hvilket i främsta rummet torde i upplåtelsevillkoret afses, föreläge visserligen ej omedelbart, men sådant kunde när som helst uppstå och vore äfven under den närmaste tiden att motse. I sådant afseende framhölls, att efter beslut om Norra skånska infanteriregementets förläggning till Kristianstad för kasernområde och öfningsfält afsedd mark lämpligen borde tillökas med vissa staden Kristianstad tillhöriga områden, samt att förvärfvande häraf kunde i väsentlig mån underlättas, om landtförsvaret hade ifrågavarande

för staden begärliga tomt såsom vederlag. Men äfven om tomten ej för detta ändamål skulle ifrågakomma, ansåg arméförvaltningen, att densamma med hänsyn till flera andra militära lokalfrågor borde för landtförsvaret reserveras.

Jämväl stadsfullmäktige i Kristianstad framhöllo uti en till Kungl. Maj:t ingifven skrift önskvärdheten af att ifrågavarande plats icke måtte för angifna ändamål upplåtas.

Vid underdånig föredragning den 24 april 1908 fann Kungl. Maj:t bankofullmäktiges ifrågavarande framställning icke till någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.

Uti skrifvelse den 7 januari 1910 hafva nu fullmäktige i riksbanken förnyat sin förberörda framställning och därvid meddelat, att öfverlåtelsen till telegrafverket af riksbankens hus i Kristianstad ägt rum med tillträde för verket af byggnaden den 1 oktober 1909, och att den af Riksdagen anbefallda undersökning också blifvit verkställd, därvid dock visat sig, att prisen på lämpliga tomter, som äro att från enskilda förvärfva, allt fortfarande äro så uppdrifna, att fullmäktige icke kunnat reflektera på någon dylik.

En snar lösning af byggnadsfrågan är emellertid, enligt hvad fullmäktige vidare meddela, för riksbanken synnerligen angelägen icke allenast genom behofvet af ökadt utrymme utan äfven därför, att, sedan både verkställande styrelseledamoten och vaktmästaren afflyttat ur sina hittills innehafda bostäder, banken måste lämnas under en mycket ofullständig bevakning.

Till vinnande af det mål, som sålunda angifvits, är, anmärka fullmäktige, tydligtvis nödigt, att den tomt, som må blifva förvärfvad, kan få disponeras utan tidsutdräkt. Redan denna omständighet ställer sig, påpeka vidare fullmäktige, i vägen för realiserande af den plan, som fullmäktige förut hyst och hvilken, hvad läget af den nya byggnaden angår, utan tvifvel bör betraktas såsom tilltalande, nämligen att för riksbankens och postverkets räkning skulle kunna erhållas den s. k. tyghustomten.

Detta tomtområde lär nämligen ej kunna förvärfvas, förr än nya byggnader för artilleriets behof blifvit uppförda, hvilket torde kräfva en tid af minst två år, hvartill kommer den antagligen lika långa tid, som fordras för uppbyggande af det nya riksbanks- och posthuset. Dessutom skulle utgiften för tomtens förvärfvande blifva synnerligen betydande, enär de nya artillerilokalerna beräknats skola kräfva en kostnad af 220,000 kronor, hvaraf i alla händelser den största delen skulle af riksbanken ersättas. Och utgiften skulle icke stanna där-

vid, emedan i händelse af tomtens afstående ersättning borde beredas vissa lägenhetsinnehafvare å den nya artilleritomten, en ersättning, som uppgifvits i sin helhet skola belöpa sig ända till 48,800 kronor.

Vid sådant förhållande anse fullmäktige allvarliga betänkligheter möta för fullföljande af en plan, som skulle medföra så pass betydande utgifter. I viss mån skulle kanske, säga fullmäktige, dessa utgifter kunna undvikas eller nedbringas, om anspråk gjordes på endast en del af tyghustomten, men enligt under hand från vederbörande meddelade upplysningar hafva fullmäktige dock funnit sig äga anledning antaga, att de militära myndigheterna helst såge, att ändring ej sker i de nuvarande tyghusförhållandena. Däremot torde numera från arméförvaltningens sida erinringar icke komma att göras emot upplåtande af byggnadsplats för riksbanken i den s. k. landshöfdingens trädgård.

Denna sistnämnda tomt lämpar sig, enligt hvad fullmäktige uppgifva, mycket väl för riksbankens byggnadsbehof, och äfven till följd af de nya bestämmelser, enligt hvilka länsstyrelsens kassarörelse öfverflyttats på riksbanken, skulle riksbankshusets förläggande å denna tomt ställa sig, enligt fullmäktiges förmenande, synnerligen fördelaktigt för allmänheten, som därigenom finge riksbanken förlagd i omedelbart grannskap med länsstyrelsens lokaler.

Med anledning häraf hafva fullmäktige ansett sig kunna återkomma med framställning om upplåtande af byggnadsplats för riksbanken å landshöfdingens trädgård särskildt med afseende därå, att hvad arméförvaltningen i sitt ofvanberörda utlåtande anfört emot upplåtande af plats för riksbanksbyggnad å den ifrågavarande tomten sannolikt varit en mäktigt bidragande grund mot bifall till den af fullmäktige tidigare gjorda framställningen.

Fullmäktige hafva därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för öfverlåtande på riksbanken af den s. k. landshöfdingens trädgård i Kristianstad för uppförande därå af nytt riksbankshus, eventuellt inrymmande äfven lokaler för postverket, med rätt tillika för fullmäktige att, därest staden Kristianstad skulle vilja tillbyta sig denna tomt mot annan lämplig mark, som tillhör staden, träffa aftal om sådant tomtbyte.

Üti afgifvet utlåtande af den 20 januari 1910 har arméförvaltningen anfört, att till grund för arméförvaltningens ofvanberörda utlåtande legat den uppfattningen, att riksbanken utan svårighet skulle kunna förvärfva annan för dess verksamhet lämpligt belägen tomt i staden. Då emeller-

tid, såsom af fullmäktiges nu föreliggande skrifvelse framgår, så ej kunnat ske och då vid sådant förhållande det för handen varande statsintresset eller riksbankens behof af en byggnadstomt icke bör efter sättas för ett behof, som möjligen kan uppkomma, men nu ej föreligger, anse sig arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement nu icke kunna motsätta sig tomtens öfverlämnande till riksbanken för angifvet ändamål, utan biträda fullmäktiges framställning.

Till följd af nådig remiss har jämväl landshöfdingen i Kristianstads län den 31 januari 1910 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet, därvid landshöfdingen framhållit, att residensträdgården såsom plats för posthus är olämplig, enär därvidlag en central belägenhet i närheten af stadens järnvägsstation är af största betydelse. Skulle endast riksbanken förläggas till residensträdgården, går man å andra sidan, anmärker landshöfdingen, miste om den af Riksdagen afsedda besparing, som kan ernås genom en gemensam byggnad, äfvensom om den obestridliga fördelen af att hafva post och riksbank i samma hus, och för öfrigt är då frågan om plats för ett posthus fortfarande olöst.

Landshöfdingen har därför påpekat det önskvärda i att den för ändamålet synnerligen lämpliga tyghustomten om möjligt anlitas för uppförande af ifrågavarande byggnad. Landshöfdingen har i sådant afseende framhållit, att, därigenom att endast en del af denna tomt behöfver för ändamålet anlitas, kostnaderna skulle kunna betydligt nedbringas under det af bankofullmäktige beräknade belopp. Det kan, anför landshöfdingen vidare, med visshet antagas, att Kristianstads stad, mot det att densamma får residensträdgården å sig öfverlåten för att i stadsplanen intagas såsom öppen plats, skulle vara villig att i närheten af artilleriets nya kasernetablissemment till staten kostnadsfritt upplåta fullt tillräcklig tomt för de nya byggnader, som kunna komma att uppföras i stället för de nuvarande byggnaderna å tyggården. Om därjämte provisoriska anordningar träffas för inrymmande af en del af nuvarande lokalerna å tyggården, borde enligt landshöfdingens mening tillräckligt utrymme omedelbart kunna vinnas för påbörjande af det nya riksbankshuset. I hvarje fall återstår, påpekar landshöfdingen, möjligheten att uppföra post- och riksbankshuset å den del af tyghustomten, som ligger mellan Östra smalgatans förlängning och Östra boulevardgatan, med fasad åt sistnämnda gata, en plats för den nya byggnaden, som, om också icke lika tilltalande som den andra, dock är den näst bästa belägenhet, byggnaden kan få.

Sedermera har landshöfdingen friherre Louis De Geer uti en till Kungl. Maj:t ställd skrift af den 18 mars 1910 — under erinran om den i staten för länsstyrelsen i Kristianstad vid tiden för landshöfdingens tillträde till sitt ämbete och jämväl sedermera upptagna anmärkning att landshöfdingen äger att begagna den till länsresidenset hörande trädgård och parkanläggning — påpekat, att vare sig i den för honom utfärdade fullmakt eller i staten förekommer någon bestämmelse därom, att han under sin tjänstetid skulle vara underkastad någon förändring i den honom sålunda tillförsäkrade förmån. Med anledning häraf har landshöfdingen De Geer anhållit, att Kungl. Maj:t, därest en upplåtelse af ifrågavarande trädgård och parkanläggning till byggnadsplats för riksbankshus komme att ske, därvid måtte foga det förbehåll, att området ej finge för sådant ändamål tagas i bruk förr än vid landshöfdingens afgang från det honom anförtrodda ämbetet.

Slutligen har generalpoststyrelsen den 15 februari 1910 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande och däri till en början meddelat, att den lokal, som för närvarande är upplåten åt postkontoret i Kristianstad, enligt ett mellan generalpoststyrelsen och direktionen för sparbanken i Kristianstad upprättadt kontrakt förhyrts för en tid af tio år från och med den 1 oktober 1901, samt att, om kontraktet icke å någondera sidan uppsäges minst sex månader före utgången af berörda hyrestid, detsamma kommer att gälla ytterligare för ett år och så vidare år från år med enahanda uppsägningstid. Den för postkontoret upplåtna lokalen utgöres af en lägenhet om fyra rum, två förstugor, arkiv- och förrådsrum, kassahvalf m. m., belägen å nedra botten i sparbankens hus å tomten nr 191 A och 193 i hörnet af Västra boulevardgatan och Nya boulevardgatan. Härför erlägges af postverket en årlig hyra af 1,800 kronor.

Som den nuvarande lokalen inom kort torde blifva för postkontoret otillräcklig, blir det, anför generalpoststyrelsen vidare, snart nödvändigt, att nya lokaler för kontoret anskaffas. Den s. k. landshöfdingens trädgård anser emellertid styrelsen med hänsyn till dess föga centrala läge mindre lämplig såsom plats för stadens postkontor. Af öfriga byggnadstomter, som varit ifrågasatta att förvärfvas för riksbankens och postverkets behof, återstår, anför styrelsen, allenast den s. k. tyghustomten, belägen mellan Stora torget och Östra boulevardgatan. Denna tomt är centralt belägen och nära järnvägsstationen, hvadan densamma enligt styrelsens åsikt måste betecknas såsom mycket lämplig till plats för postkontor.

Därest hinder skulle möta för förvärfvandet af den mot Stora torget belägna delen af tyghustomten, bör enligt generalpoststyrelsens mening den motsatta utmed Östra boulevardgatan befintliga tomtdelen med fördel kunna användas för postverkets behof, därvid styrelsen förutsätter, att erforderligt tomtområde af arméförvaltningen till postverket öfverlätas utan betalning, såsom till någon del ersättning för förutvarande posthuset vid Rödbotorget i Stockholm, hvilket hus utan afgift öfverlämnats till arméförvaltningen. Till följd häraf säger sig generalpoststyrelsen, under förutsättning att riksbankshus komme att uppföras å den s. k. landshöfdingens trädgård, vara betänkt på att framdeles göra framställning om uppförande af ett posthus å någon del af tyghustomten, när i privat ägo varande tomter, hvarå posthus lämpligen skulle kunna uppföras, betinga enligt generalpoststyrelsens åsikt alltför höga pris.

Beträffande staden Kristianstads ställning till förevarande fråga anser jag mig böra upplysa, att stadsfullmäktige upprepade gånger men utan framgång behandlat olika förslag till densammas ordnande på ett för alla parter tillfredsställande sätt. Drätselkammaren har, då den ej kunnat utverka antagligt anbud å i enskild ägo varande tomt, slutligen föreslagit upplåtande af norra delen af Östra salutorget. Denna plats torde hafva varit antaglig både för riksbanken och postverket, men stadsfullmäktige hafva vid sammanträde den 28 januari 1910 afslagit förslaget ifråga. Å andra sidan hafva stadsfullmäktige sökt Kungl. Maj:ts fastställelse å af dem fattadt beslut att i stadsplanen såsom öppen plats intaga den s. k. landshöfdingens trädgård; men har Kungl. Maj:t den 4 mars 1910 uppå min föredragning afslagit stadsfullmäktiges härom gjorda framställning.

För egen del finner jag mig böra tillstyrka Kungl. Maj:t att i enlighet med bankofullmäktiges framställning föreslå Riksdagen att upplåta den s. k. landshöfdingens trädgård till tomt för riksbanks- och posthus.

Det synes mig visserligen vara uppenbart, att den s. k. tyghustomten är för ifrågavarande ändamål bättre belägen. Denna tomt ligger nämligen vid stadens förnämsta öppna plats, stora torget, hvars hela östra sida den upptager. Vid norra sidan af torget ligger den byggnad, som inrymmer hofrätten och artilleriets högvakt, vid den södra frimurarehotellet och vid den västra, midt emot tyggården, rådhuset med polisstationen. Stora torget torde också kunna betraktas såsom stadens centrum och ligger helt nära järnvägsstationen.

Emellertid hafva fullmäktige i riksbanken ansett landshöfdingens trädgård vara ur riksbankens synpunkt fullt tillfredsställande. För postverkets vidkommande torde visserligen platsen, på sätt generalpoststyrelsen framhållit, vara mindre lämplig. Dock synes mig postkontoret utan allt för stora olägenheter kunna förläggas till ifrågavarande plats. Afstånden inom Kristianstad äro nämligen icke synnerligen stora, i det stadens planlagda område har en utsträckning af endast omkring 2 kilometer på längden och 1½ kilometer på bredden, och mellan landshöfdingens trädgård och tyghustomten utgör afståndet ej mer än omkring 500 meter.

Hvad angår den af landshöfdingen friherre De Geer gjorda erinran, att han skulle vara tillförsäkrad rätt att under hela sin tjänstetid begagna den till länsresidenset hörande trädgård och parkanläggning, torde härvid vara att märka, att enligt det förut omförmälda nådiga brevet af den 15 november 1859 förordnats, att ifrågavarande tomt skulle få åt landshöfdingen i Kristianstads län tillsvidare upplätas för att användas till trädgårds- eller parkanläggning, med förbehåll att, därest behof af tomtens begagnande för kronans räkning skulle framdeles uppstå, den genast skulle afträdas. Den af statskontoret i staten för länsstyrelsen upptagna anteckning läser därför icke lägga hinder i vägen för att omedelbart taga tomten i anspråk för nu ifrågavarande ändamål, då ju tomten icke kan anses tillhöra länsresidenset på annat sätt än som genom 1859 års kungl. bref blifvit bestämdt. Att hit förlägga en prydlig byggnad, som endast kommer att upptaga en mindre del af tomten, synes icke heller ur skönhetssynpunkt verka mindre tilltalande, då tomten i öfrigt läser komma att bibehållas såsom plantering, och länsresidenset i allt fall på två sidor är omgifvet af öppna platser, däraf den ena utgöres af den stora Tivoliparken.

Hvad som vid frågans bedömande för mig varit af afgörande vikt har emellertid varit sakens ekonomiska sida. Det läser nämligen vara tydligt, att, då nu staden Kristianstad icke synes vara villig att på antagliga villkor förvärfva äganderätten till landshöfdingens trädgård, det skulle komma att ställa sig väsentligen dyrare för staten att för ifrågavarande ändamål bebygga tyghustomten eller någon del däraf än den plats, bankofullmäktige nu föreslagit. Enligt hvad för mig uppgifvits har staten redan i sin hand områden, som, belägna i närheten af artillerietablissemnet, lämpa sig synnerligen väl för att därå uppföra nya byggnader för de behof, som tillgodoses genom de å tyghustomten nu befintliga lokalerna. Dessa områden, som för närvarande äro utarrenderade, kunna dock disponeras först om några år. När

dessa nya byggnader blifvit uppförda, kan den synnerligen välbelägna tyghustomten, som innehåller en areal af 5,027 kvadratmeter, sannolikt med stor ekonomisk fördel för staten försäljas, så att ej blott kostnaderna för de nya tyghusbyggnaderna blifva betäckta, utan dessutom erhålles ej obetydligt öfverskott.

Att å tomten uppföra hus endast för riksbanken finner jag, då utvidgade lokaler tydligen inom kort måste för postverkets räkning anskaffas, icke vara förenligt med god sparsamhet, och för öfrigt torde vara synnerligen lämpligt, att postkontoret finnes i omedelbar närhet till riksbankskontoret.

Å andra sidan synes önskvärdt att icke utesluta möjlighet för stadsfullmäktige i Kristianstad att antingen genom utbyte mot någon tomt, som kan finnas vara lämplig för såväl riksbanken som postverket, eller ock genom köp på antagliga villkor komma i besittning af nu ifrågavarande tomt, hvars bibehållande såsom öppen plats så lifligt önskas af stadsfullmäktige. I senare fallet skulle då köpeskillingen kunna efter Kungl. Maj:ts och Riksdagens medgifvande användas exempelvis till förvärfvande från landtförsvaret af en del af tyghustomten till byggnadsplats för riksbanks- och posthus.«

Motioner.

I sammanhang med ifrågavarande proposition har utskottet till behandling förehaft två inom Riksdagen väckta motioner, nr 81 i Första kammaren och nr 296 i Andra kammaren, däruti herrar *L. Ljungberg* och *B. Petré*n sammanstämmande föreslagit, att Riksdagen, med afslag för närvarande å den i propositionen gjorda framställning, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att den s. k. tyghustomten i Kristianstad må kunna för ifrågavarande ändamål till erforderlig del tagas i anspråk samt därefter till Riksdagen afgifva det förslag, som af förhållandena må förmedlas.

Till stöd härför hafva motionärerna hvar för sig anfört följande:

»I proposition nr 126 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att det statsverket tillhöriga område i Kristianstad, som benämnes landshöfdingens trädgård, finge öfverlätas på riksbanken för att därå uppföra nytt riksbankshus, inrymmande jämväl lokaler för postverket, med rätt för fullmäktige i riksbanken att, därest staden Kristianstad skulle vilja tillbyta sig ifrågavarande tomt mot annan lämplig, staden tillhörig mark eller ock genom köp på antagliga villkor förvärfva tomten, därom med vederbörande träffa aftal.

Frågan gäller att åt två statsinstitutioner med god ekonomisk bärkraft bereda lämplig tomtplats för gemensam byggnad; och komme enligt propositionen för det ganska antagliga fall, att staden Kristianstad icke befinnes villig att till så beskaffade statsinstitutioners fromma göra någon uppoffring, den tillämnade byggnaden att förläggas till den åt landshöfdingen såsom löneförmån upplåtna trädgård.

Jag för min del vågar påstå, hvad också en utbredd opinion inom orten häfdar, att nämnda trädgård är för ändamålet icke lämplig. Förläggandet dit af riksbankens afdelningskontor medför visserligen den uppgifna, sannolikt öferskattade fördelen af nära grannskap med länsstyrelsens ämbetslokaler, men denna omständighet är ingalunda af beskaffenhet att uppväga nackdelen för postverket att få sina lokaler förlagda på afsevärdt afstånd från stadens centrum och dess järnvägsstation, knutpunkten för ett flertal järnvägar. Och från allmänhetens sida sedt innebär det uppenbarligen en betydande olägenhet, att posten — den utan tvifvel mest trafikerade af alla statsinstitutioner — förläggas till stadens södra, minst bebyggda del, i all synnerhet som utvecklingen försiggår norr- och österut.

Såsom af både generalpoststyrelsen och landshöfdingen i Kristianstads län uti afgifna yttranden framhållits, skulle till byggnadsplats synnerligen väl lämpa sig den s. k. tyghustomten, som därigenom blefve i statens intresse utnyttjad på ett långt värdefullare sätt än för närvarande är fallet. De hinder, som häremot resas från arméförvaltningens sida, torde med god vilja icke vara svåra att öfvervinna; och hvad det af bankofullmäktige framhållna behovet af nybyggnadens omedelbara utförande beträffar, så synes åtminstone ur synpunkten af expeditionsutrymme något års uppskof icke böra vålla alltför stor olägenhet. Detta må anses gälla äfven i fråga om postlokalerna.

Vidkommande härefter sakens ekonomiska sida, som synes hafva hos chefen för civildepartementet vägt alltför tungt, så lär värdet af erforderlig del af tyghustomten, allra helst om detsamma reduceras med eventuell köpeskilling för landshöfdingens trädgård, icke kunna verka särdeles afskräckande, då fråga är om lämplig byggnadsplats för så betydande statsinstitutioner som riksbank och post.

Då vid 1908 års riksdag fråga förelåg om byggnadsplats i Västerås för samma verk jämte telegrafverket ansågs statsintresset kräfva, att en tidigare för riksbankens räkning inköpt, mindre välbelägen fastighet afyttrades och i stället förvärfvades en närmare stadens centrum belägen tomt. Samma skäl, som föranledde denna åtgärd, betinga i

Kristianstad en lämpligare byggnadsplats än landshöfdingens trädgård. Och att chefen för civildepartementet i själfva verket är af lika uppfattning framgår af hans yttrande till statsrådsprotokollet, däri det bland annat heter: »Det synes mig visserligen vara uppenbart, att den s. k. tyghustomten är för ifrågavarande ändamål bättre belägen. Denna tomt ligger nämligen vid stadens förnämsta öppna plats, stora torget, hvars hela östra sida den upptager. Vid norra sidan af torget ligger den byggnad, som inrymmer hofrätten och artilleriets högvakt, vid den södra frimurarehotellet och vid den västra, midt emot tyggården, rådhuset med polisstationen. Stora torget torde ock kunna betraktas såsom stadens centrum och ligger helt nära järnvägsstationen. Emellertid hafva fullmäktige i riksbanken ansett landshöfdingens trädgård vara ur riksbankens synpunkt fullt tillfredsställande. För postverkets vidkommande torde visserligen platsen, på sätt generalpoststyrelsen framhållit, vara mindre lämplig. Dock synes mig postkontoret utan alltför stora olägenheter kunna förläggas till ifrågavarande plats.»

Vidare hafva motionärerna åberopat innehålllet i landshöfdingens i Kristianstads län den 31 januari 1910 afgifna, i statsrådsprotokollet delvis återgifna yttrande i ärendet.

Detta yttrande är i dess helhet af följande lydelse:

»Till Konungen.

Genom nådig remiss anbefalld att afgifva underdånigt utlåtande i anledning af fullmäktiges i riksbanken förnyade framställning angående öfverlåtande på riksbanken af den s. k. landshöfdingens trädgård eller residensträdgården i Kristianstad, får jag i underdånighet åberopa, hvad som i underdånig skrifvelse den 19 februari 1908 blifvit af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i ämnet anfördt.

För min del är jag fortfarande af den uppfattningen, att den öppna platsen framför residenset icke bör utan synnerligen tvingande skäl byggas.

Hvad ifrågavarande trädgårds lämplighet som plats för ett riksbankshus beträffar, torde delade meningar kunna hysas, hvilketdera som är förmånligast, att riksbanken ligger i omedelbar närhet af länsstyrelsens lokaler eller i den del af staden, som kan anses vara medelpunkten för affärlifvet.

Som plats för posthus torde däremot residensträdgården afgjordt vara olämplig, ty härvidlag bör väl en central belägenhet i förening med närhet till stadens järnvägsstation vara af största betydelse. Då

nu staden utvidgas just åt öster och norr, vore det väl föga lämpligt att förlägga posthuset i stadens sydvästra del och tämligen aflägsset från järnvägsstationen. Säkerligen komme ett sådant läge att vålla postverket ökade utgifter, och i synnerhet blefve dessa nog kännbara, om paketbefordran genom postverket i framtiden komme att få en större utsträckning.

Skulle endast riksbanken förläggas till residensträdgården, ginge man ju miste om den af Riksdagen afsedda besparing, som kan ernås genom en gemensam byggnad, äfvensom om den obestriddliga fördelen af att hafva post och riksbank i samma hus, och för öfrigt vore då frågan om plats för ett posthus fortfarande olöst.

Stadens drätselkammare har nyligen, i afsikt att möjligen kunna få residensträdgården bevarad som öppen plats, hos stadsfullmäktige gjort hemställan, att staden mot erhållande af äganderätt till residensträdgården skulle erbjuda ett område å östra salutorget till plats för riksbanks- och posthus, men denna hemställan blef af stadsfullmäktige vid sammanträde den 28 i denna månad afslagen, enär det af en öfvervägande majoritet ansågs, att en sådan tomtupplåtelse skulle allt för mycket inkräkta på salutorgets utrymme.

Det torde alltså icke låta sig göra att, annorledes än genom inköp af någon i enskild ägo varande tomt, få en äfven för postverket fullt lämplig plats till ifrågavarande byggnadsföretag, såvida nämligen tanken på att därtill använda tyghustomten eller någon del däraf skall anses vara definitivt öfvergifven.

Då det enligt min öfvertygelse skulle lända till den största fördel för såväl postverket och riksbanken å ena sidan som Kristianstads stad och dess affärlif å den andra, om ett gemensamt post- och riksbanks-hus blefve förlagdt till denna sistnämnda för ändamålet så synnerligen lämpliga plats, dristar jag mig i underdånighet ifrågasätta, huruvida icke någon utväg skulle kunna finnas för realiserande af denna plan.

Tyghustomten ligger som bekant vid stadens förnämsta öppna plats, stora torget, hvars hela östra sida den upptager. Vid norra sidan af torget ligger den byggnad, som inrymmer hofrätten och artilleriets högvakt, vid den södra frimurarehotellet och vid den västra, midt emot tyggården, ligger rådhuset med den däri inrymda polisstationen. Stora torget torde kunna betraktas som stadens centrum och ligger helt nära järnvägsstationen. Att denna tomt uppfyller alla rimliga anspråk såsom plats för ett post- och riksbankshus, torde icke heller af någon bestridas, och fullmäktige i riksbanken förklara också, att planen att hit förlägga

den nya byggnaden, hvad läget därför angår, utan tvifvel bör betraktas såsom tilltalande.

Hindren mot denna tomts användning för ändamålet skulle vara dels, att den ej kunde få disponeras, förr än nya byggnader för artilleriets behof blifvit uppförda, hvilket skulle taga en tid af två år, och dels den betydande utgiften för tomtens förvärfvande, hvilken beräknats till 220,000 kronor jämte ett till sin uppkomst icke närmare förklaradt belopp af 48,000 kronor »i ersättning till vissa lägenhetsinnehafvare å den nya artilleritomten».

Beträffande dessa utgifter, som till största delen skulle af riksbanken ersättas, framhålla emellertid fullmäktige i sin underdåniga skrifvelse, att de kanske skulle kunna undvikas eller nedbringas, om anspråk gjordes på endast en del af tyghustomten, men då fullmäktige enligt under hand från vederbörande meddelade upplysningar funnit sig äga anledning antaga, att de militära myndigheterna helst såge, att ändring ej skedde i de nuvarande tyghusförhållandena, hafva fullmäktige afstått från all vidare tanke på att söka få byggnaden förlagd till denna tomt.

Då man ser, hur utrymmet å tomten för närvarande är utnyttjadt, och något granskar beskaffenheten af de lokaler, som inrymmas i där befintliga byggnader, förefaller det, som denna stadens kanske förnämsta tomt borde kunna få en annan användning, och man har svårt att förstå, att de militära myndigheterna verkligen skulle finna en förändring för sig ofördelaktig.

Hela tyghustomten innehåller enligt bifogade planritning 5,027,35 kvadratmeter. De byggnader, som därå finnas, äro följande:

två flyglar åt stora torget, använda till bostäder, den ena åt tygmästaren och den andra åt underordnade funktionärer vid tyghuset;

två långsträckta byggnader, den ena utmed nya boulevardgatan, använd hufvudsakligen till förråd och förvaring af till reparation aflämnade fordon och kanoner, och den andra utmed tyggårdsgatan, inrymmande artilleriets verkstäder;

en större byggnad, sträckande sig tvärs öfver hela tomten och tjänande till förvaring, i undre våningen af fordon och i den öfre af dels ett mindre antal utaf artilleriets karbiner och dels en del infanterigevär af äldre modell, afsedda för landstormen; samt slutligen

två små envåningshus å östra delen af tomten, använda till upplag för virke, ved och kol.

Återstoden af tomten är till större delen beväxt med träd och buskar.

Granskar man de lokaler, i hvilka verkstäderna äro inrymda, kan man svårligen få annat intryck, än att de måste anses alltför trånga, mörka och otidsenliga. Äfven om de ännu för det närvarande anses motsvara artilleriets behof, lärer det väl ändock kunna förutses, att den tidpunkt ej kan vara så synnerligen aflägsen, då kraf komma att framställas på rymligare och mera tidsenliga verkstadslokaler. Om man härtill lägger, att de förråd af hvarjehanda slag, som nu inrymmas i dessa gamla byggnader, säkerligen skulle kunna på ett väl så ändamålsenligt sätt ordnas och förvaras samt hållas tillgängliga i nya särskildt för sådant ändamål uppförda hus, synes det som en förflyttning af såväl verkstäder som förråd till nya med nutida fordringar bättre öfverensstämmande lokaler borde vara eftersträfvansvärd.

Hvad kostnadsfrågan beträffar, kan jag naturligtvis icke ingå i någon närmare undersökning, hur densamma kunde komma att gestalta sig, men vill dock framhålla, att, för den händelse hela tyghustomten af-röjdes, den del däraf, som icke toges i anspråk för en post- och riksbanksbyggnad, med säkerhet kunde inbringa ett afsevärdt belopp, om den afyttrades till byggnadstomter åt enskilde. Vidare anser jag mig böra omförmäla, att, enligt hvad för mig uppgifvits, med visshet kan antagas, att Kristianstads stad, mot det att densamma finge residens-trädgården å sig öfverlåten för att i stadsplanen intagas som öppen plats, skulle vara villig att i närheten af artilleriets nya kasernetablissemment till staten kostnadsfritt upplåta fullt tillräcklig tomt för de nya byggnader, som kunde komma att uppföras i stället för de nuvarande byggnaderna å tyggården. Det förefaller därför, som kostnaderna borde kunna väsentligt nedbringas under det belopp, fullmäktige beräknat.

Största svårigheten skulle då ligga däruti, att riksbanken ej kunde vänta, till dess nya byggnader för artilleriets behof hunnit uppföras, hvilket uppgifvits skola taga en tid af två år.

Det vill emellertid synas, som det icke borde vara alldeles omöjligt att på ett eller annat sätt öfvervinna denna svårighet. Längsta tiden erfordras naturligen för att uppbygga nya verkstadslokaler, men att uppföra ett magasin för förvaring af åtminstone en del af förråden borde icke kräfva så synnerligen lång tid. Med anlitande därjämte af provisoriska anordningar för förvaring af fordon och dylikt borde den sydvästra delen af tomten snart nog kunna afrödjas, så att arbetet med uppförande af den del af den nya byggnaden, som skulle inrymma riksbanken, kunde påbörjas.

Skulle detta icke låta sig göra, återstår i hvarje fall möjligheten att uppföra post- och riksbankshuset å den del af tyghustomten, som

ligger mellan östra smalgatans förlängning och östra boulevardgatan med fasad åt sistnämnda gata, ty att på ganska kort tid anskaffa förvaringsrum åt de fordon och de landstormsgevär äfvensom de jämförelsevis obetydliga virkesförråd, som hafva sin plats i byggnaderna å denna del af tomten, det borde icke kunna möta någon svårighet. Som plats för den nya byggnaden är denna del af tomten icke lika tilltalande som den andra, men det vore dock den näst bästa belägenhet, denna byggnad kunde få.

Med det anförda har jag endast velat i underdånighet framhålla, att frågan om post- och riksbankshusets förläggande till tyghustomten väl kan vara förtjänt af ytterligare pröfning, ty att en bättre och värdigare plats för denna byggnad ej kan utfinnas, torde vara säkert, och antagligt synes, att de svårigheter, som uppstått mot planens realiserande, borde kunna öfvervinnas.

Den nådiga remissen återställes, hvarjämte en planritning öfver tomten bifogas.

Kristianstad den 31 januari 1910.

Underdånigst:

Louis De Geer.»

Utskottet.

Innan fullmäktige i riksbanken afläto den framställning i ärendet, som föranledt nu ifrågavarande proposition, har ärendet, såsom ock af statsrådsprotokollet framgår, varit föremål för utredning och behandling af såväl Kungl. Maj:t som Riksdagen. I afseende härå vill utskottet till en början erinra om följande.

Sedan riksbanken och telegrafverket till följd af ökad rörelse m. m. blifvit i behof af rymligare lokaler samt fråga uppkommit, att telegrafverket, som hade sina lokaler i riksbankens byggnad, skulle för sin del öfvertaga hela nämnda byggnad, gingo fullmäktige i författning om anskaffande af tomt för uppförande af nytt riksbankshus. I sådant afseende gjorde fullmäktige den 6 februari 1908 hos Kungl. Maj:t framställning om, att af det område i Kristianstad, som benämnes landshöfdingens trädgård, finge för ändamålet upplåtas erforderlig areal. Efter att häröfver hafva hört Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län, arméförvaltningen och stadsfullmäktige i Kristianstad, hvilka samtliga motsatte sig fullmäktiges begäran, fann emellertid Kungl. Maj:t framställningen icke till någon vidare åtgärd föranleda. Sedermera ingingo fullmäktige till 1909 års riksdags bankoutskott med en framställning i ämnet, däri fullmäktige, med angifvande af vissa tomter, som lämpade sig för ända-

målet, däribland den s. k. landshöfdingens trädgård, förordat sistnämnda område och hemställt, att utskottet ville vidtaga nödiga åtgärder för att plats måtte därå beredas för uppförande af byggnad för riksbankens ifrågavarande afdelningskontor. Utskottet fann dock, att, innan definitivt förslag i förevarande afseende kunde föreläggas Riksdagen, ytterligare underhandlingar med såväl statsinstitutioner som Kristianstads stad erfordrades och att, då, enligt hvad utskottet inhämtat, jämväl postverket i en nära framtid vore i behof af nya lokaler i nämnda stad, hänsyn härtill borde tagas vid de fortsatta underhandlingarna, så att om möjligt äfven i Kristianstad, såsom i ett flertal andra residensstäder, ifrågavarande statsinstitutioner måtte kunna, på sätt inom Riksdagen vid flere föregående tillfällen framhållits såsom önskvärdt, inrymmas i en byggnad. Utskottet hemställde för den skull, att Riksdagen måtte uppdraga åt bankofullmäktige att föranstalta om ny undersökning för beredande af lämplig byggnadsplats för riksbankens ifrågavarande afdelningskontor och därvid jämväl söka verkställa utredning om en eventuell nybyggnad med lokaler såväl för riksbanken som för postverket. I öfverensstämmelse härmed beslutade också Riksdagen.

I hvad mån på grund af Riksdagens nyssnämnda beslut åtgärder vidtagits i syfte att åvägabringa ny undersökning för beredande af lämplig byggnadsplats för riksbankens afdelningskontor i Kristianstad framgår icke af handlingarna i ärendet. Beträffande frågan om sammanförande af bankens och postverkets lokaler i en nybyggnad inhämtas däremot af samma handlingar att, därest nybyggnaden, såsom nu föreslagits, skulle förläggas till den s. k. landshöfdingens trädgård, en sådan anordning enligt såväl vederbörande landshöfdings som generalpoststyrelsens, för öfrigt äfven af departementschefen biträdda mening vore för postverkets vidkommande mindre lämplig. Med hänsyn till önskvärdheten däraf, att postverkets lokaler varda förlagda så, att de blifva lättast möjligt tillgängliga för ortens rörelse, hvilken beträffande Kristianstad torde vara koncentrerad vid eller i närheten af stora torget och järnvägsstationen, kan utskottet för sin del icke annat än dela den sålunda uttalade meningen om den ifrågasatta förflyttningen till landshöfdingens trädgård af postverkets, nu i nära grannskap af stora torget belägna lokaler. I afseende å förläggningen af bankens nya lokaler skulle visserligen, såsom fullmäktige framhållit, den för ändamålet föreslagna platsen kunna, sedan länsstyrelsernas kassarörelse numera öfverflyttats till riksbanken, anses lämplig med hänsyn till den däraf uppkomna rörelsen hos afdelningskontoret i fråga. Men som denna rörelse

dock torde vara af mindre betydelse än kontorets rörelse i öfrigt, synes utskottet hvad ofvan sagts om den ifrågasatta förläggningen af post-lokalerna äfven böra gälla i fråga om bankens lokaler.

Då alltså landshöfdingens trädgård torde för såväl bankens som postverkets vidkommande vara för ändamålet mindre lämplig, synes utskottet nybyggnad för nämnda båda verk å sagda plats icke böra ifrågakomma i annat fall, än att bättre belägen tomt icke kan för skäligen kostnad anskaffas. För en sådan åskådning torde ej heller vare sig riksbanksfullmäktige eller Kungl. Maj:t hafva varit främmande att döma af den, i betraktande af stadens lifliga önskan, att landshöfdingens trädgård må bibehållas obebyggd, enligt utskottets uppfattning mindre tilltalande användning af området, som alternativt föreslagits.

På grund af hvad sålunda sagts och då utskottet är förvissadt om att Kristianstads stad, som gifvetvis har stort intresse af att ifrågavarande institutioners lokaler i staden blifva väl belägna, icke skall, i hvad på staden kan ankomma, vägra sin medverkan till, att ett vidare fullföljande af den bankofullmäktige af nästlidna års Riksdag anbefallda undersökningen leder till nöjaktigt resultat, har utskottet ansett sig icke böra biträda Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Beträffande de i ämnet väckta motionerna finner utskottet, som hyser den uppfattning, att föreliggande frågas lösning icke bör bindas vid en på förhand bestämd plats, motionerna icke böra föranleda till annat yttrande af utskottet, än att den ytterligare utredning om byggnadsplats, som må erfordras, äfven bör omfatta upplåtelse af tyghus-tomten eller lämplig del däraf.

Utskottet hemställer alltså,

- a) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke må af Riksdagen bifallas; samt
- b) att herrar Ljungbergs och Petréns ofvan omförmälda motioner icke må föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd.

Stockholm den 1 juni 1910.

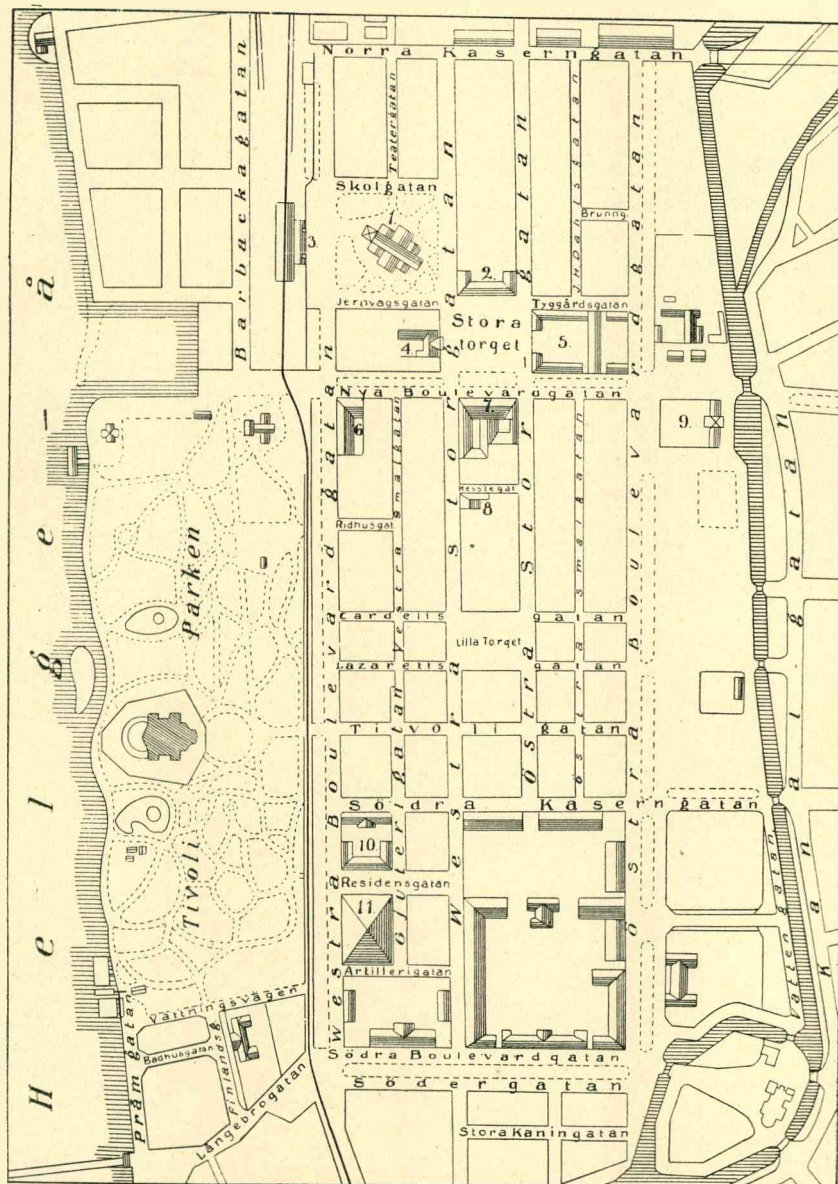
På det sammansatta utskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.

Reservation

af herr *H. Andersson*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Karta öfver en del af Kristianstad



- 1 Trefaldighetskyrkan
- 2 Hofrätt & Högvakt
- 3 Järnvägsstationen
- 4 Rådhuset
- 5 TYGGÅRDEN
- 6 POSTKONTOR & Sparbank
- 7 Primurarehotellet
- 8 RIKSBANK Telegraf & Telefon
- 9 Saluhall å (FISKTORGET)
- 10 LÄNSRESIDENSET
- 11 LANDSHÖFDINGENS TRÄDGÅRD

Skala
100 50 0 100 200 300 400 Meter